

Line Haaland-Johansen er logoped MNLL med hovedfag i psykologi fra NTNU. Hun er for tiden tilsatt som stipendiat ved Nord universitet i Bodø.

line.haaland-johansen@nord.no

Nina Helen Erikstad er logoped MNLL med master i helsefag – logopedi fra UiB. Hun arbeider i afasiteamet i Statped sørøst, fagavdeling språk/tale.

nina.helen.erikstad@statped.no

APPER VED AFASI – NY NETTSIDE FOR LOGOPEDER

Finnes det en app for det? Artikkelen omtaler nettsiden app.afasi.no. Den er motivert av slike spørsmål. Nettsiden presenterer en oversikt over noen apper for voksne med afasi. I denne artikkelen gis nettsiden en kontekst. Apper som i utgangspunktet ikke var laget for voksne med afasi, men som muligens kan være relevante for denne gruppen, utgjør det primære innholdet på nettsiden. Vi inviterer norske logopeder til å bli aktive brukere av og bidragsytere til nettressursen.

Bakgrunn, kontekst og motto

De fleste vil ha opplevd det i egen praksis-erfaring med voksne med afasi, og flere har beskrevet det i publikasjoner (Palmer et al., 2019, Zheng, Lynch & Taylor, 2016, Petheram, 2004, Qvenild & Utgård, 1994). Bruk av teknologi, i form av pedagogisk programvare, applikasjoner og ulike teknologiske løsninger og funksjonaliteter, kan ha noe for seg i undervisning, øving eller hjemmearbeid ved afasi. Kanskje kan det være lurt å minne oss på at teknologien naturligvis ikke er et mål i seg selv, men et middel til å nå målet (Qvenild & Utgård, 1994). Sånn sett kan vi si at teknologi kun er et middel vi benytter for å «levere» undervisningen eller øvingen eller annet innhold («means of delivery»: Petheram, 2004). Samtidig ser vi at teknologi også gjør at vi kan tenke på og utføre praktisk arbeid i afasi-rehabilitering (undervisning, øving, hjemmearbeid etc.) på måter vi ikke gjorde før, nettopp fordi teknologien finnes og legger til rette for dette («delivery of means»: Petheram, 2004). Teknologi i seg selv kan representere en barriere for personer med afasi, men teknologi kan også bidra til sosial deltakelse og lette tilgjengelighet. Smartteknologiens allestedsnærværelse (så å si) innebærer også at teknologi kan bidra til «normalitet» ved at personer med afasi bruker samme verktøy som «alle andre» (Brandenburg et al., 2013), og ikke et hjelpemiddel som skiller seg ut som uvanlig.

Det er ikke bare i mindre språksamfunn som det norske, at det å forsøke å anvende «ikke-afasi-

spesifikke» apper i arbeid med voksne med afasi er et tema. For noen år siden beskrev Ramsberger og Messamer at det finnes relativt få apper tilpasset voksne med afasi på engelsk¹, og at de engelskspråklige afasi-apper som finnes gir et noe begrenset tilfang av aktiviteter (Ramsberger & Messamer, 2014). Også Holland og kollegaer (2012) beskrev i sin artikkel en rekke ordinære (ikke-afasi-spesifikke) apper som personer med afasi har funnet glede i å bruke. De minner også om det åpenbare, men nødvendige poenget at det er personen selv som til syvende og sist avgjør om en spesifikk app er en god app for ham eller henne. «*Sometimes favorite apps can be surprises,*» skriver de (Holland et al., 2012, side 232). Det samme har vi erfart i arbeidet med app.afasi.no. Personer med afasi har foreslått andre apper enn det logopeder har gjort til oss, selv om det naturligvis også er noe overlap. Hvilke apper som oppleves som gode og brukbare for den enkelte person finnes best ut i et samarbeid med personen med afasi, og da helst gjerne over noe tid.

Nettsiden app.afasi.no foreskriver altså ikke apper, men gir fagpersonen et sted å begynne å lete etter relevante apper, som siden skal presenteres for, og prøves ut sammen med, den enkelte.

Da vi søkte om midler til det prosjektet som denne nettsiden er en del av, ble vi bedt om å beskrive et prosjekttema på 120 tegn. Vi fant en litt spisset formulering, og endte med følgende

¹ Mye har skjedd på få år. Nå finnes «godt over 100» engelskspråklige afasiapper (Aphasia Software Finder, u.å.), men fortsatt brukes i stor grad også ikke-afasi-spesifikke apper av og for personer med afasi (op. cit.).

prosjekttema: *Overdreven tro på teknologi i rehabilitering? Ja, men teknologi er relevant. Gode apper kan gi bedre språkrehabilitering.* I tillegg kan vi se at dette muligens kan stå som et tentativt motto for denne app-nettsiden, og slik illustrere vårt faglig-personlige ståsted knyttet til apper og teknologi ved afasi.

Beskrivelse av nettsiden

Klikk deg inn på app.afasi.no, og du er i gang. Det krever ikke innlogging å bruke siden. De appene vi kjenner til som vi mener vil kunne være brukbare er inkludert på nettsiden. Per april 2020 er det snaut 60 apper som er omtalt på nettsiden, og appene er kategorisert i gruppene språk (ordmobilisering, auditiv forståelse, lesing, skriving, semantikk), tall, verktøy, tilgjengelighet, sosialt og aktiviteter. Vi har hatt et åpent sinn i vår leting etter apper. Målet har vært å inkludere språklige apper og andre apper av relevans for personer med afasi, som kan bidra til øving eller avkobling. Basert på de apper vi har identifisert gjennom prosjektet, har vi endt med disse seks kategoriene.

Som bruker av siden kan man velge å klikke seg rundt og lese og lete, eller man kan søke etter apper som tilhører noen av de spesifikke kategoriene nevnt over. Man kan også velge kun å søke etter apper som er gratis, eller ut fra plattform (Android, iPad, iPhone, iPod Touch eller Windows). Hver app er beskrevet med noen stikkord, samt i form av en noe lengre beskrivelse av hva man kan gjøre eller øve på i appen, og litt om ulike innstillinger som kan gjøres. Det er imidlertid begrenset hvor mye informasjon som er gitt om hver enkelt app. Dersom en app synes interessant vil det derfor være nyttig å klikke seg videre til andre nettsider for mer informasjon eller, når det er mulig, laste ned gratisversjonen av appen for å bli bedre kjent med muligheter og begrensninger.

Nettsiden app.afasi.no er inspirert av nettsiden Aphasia Software Finder. På Aphasia Software Finder finner man engelske apper og programvare, men man finner åpenbart ingen norske apper der. Appbiblioteket.no er en annen norsk appnettside vi vil anbefale. Det er en bra og

funksjonell nettside med apper som er relevante for voksne med afasi. Appene på Appbiblioteket er imidlertid i all hovedsak omtalt med tanke på andre elev- og brukergrupper. I så måte håper vi app.afasi.no kan være et nyttig supplement.

At en app er inkludert på app.afasi.no skal ikke sees på som et objektivt kvalitetsstempel, men heller som en indikasjon på at vi som står bak nettsiden antar at appen kan være brukbar for (få eller flere) voksne med afasi. Apper er blitt inkludert på nettsiden fordi en person med afasi eller en logoped som arbeider med voksne med afasi har anbefalt appen. Beskrivelsene av appene inneholder da nettopp også i en del tilfeller tips om hvordan en app kan gjøres mer relevant eller mer brukbar for en voksen med afasi. Appene er sortert i kategorier som sier noe om på hvilken måte appen potensielt kan være nyttig for personer med afasi (semantikk, ordmobilisering, tall, aktiviteter etc.). Vi har imidlertid ikke gjort noen analyser knyttet til de firma eller eventuelt privatpersoner som produserer, formidler eller markedsfører appene, hverken etisk, kommersielt eller på andre måter. Den eneste vurdering vi har gjort som ligger i dette landskapet, er at vi i hovedsak ikke vil inkludere svært dyre apper. Vi har heller ikke inkludert apper som er ment som kommunikasjonshjelpemidler, da det faller utenfor det som er dette prosjektets fokus, nemlig apper for øving og avkobling.

Om å bruke og velge apper

Appifisering?

Vi mener ikke med nettsiden egentlig å fremme bruk av apper ved afasi. Vi fremsnakker ikke en «appifisering» av afasirehabilitering eller hjemmearbeid ved afasi, men advarer heller ikke mot bruk av apper. Vi tar ikke med nettsiden stilling til hvorvidt apper «bør» eller «ikke bør» brukes ved afasi, i særdeleshet ikke hva gjelder den enkelte person med afasi. Men apper finnes og er mye i bruk. Nettsiden er ment som et praktisk verktøy ved leting etter relevante apper ved afasi, for dem som er på jakt etter slike apper. Det finnes svært mange apper. Vi mener at noen av disse vil være relevante for (noen) voksne med afasi.

Hedda Døli

er logoped MNLL med master i helsefag – logopedi fra UiB. Hun arbeider i afasiteamet i Statped sørøst, fagavdeling språk/tale.

Hedda.Ruth.Doli@statped.no

Marianne Brodin

er generalsekretær i Afasiforbundet i Norge.

marianne@afasi.no

Av-appifisering?

Begrepet av-appifisering får stå for det motsatte av appifisering. Vi ble kjent med begrepet gjennom et foredrag som Homann (2016) holdt på SPOT (*Statpeds konferanse om spesialpedagogikk og teknologi*). Her presenterte han en tabell for evaluering av apper, som i stor grad synes inspirert av Harry Walkers *Rubric for Evaluation of Apps* (Walker, 2011). Dette representerer en analytisk måte å vurdere appers sterke og svake sider på, slik at apper (alene og i relasjon til andre apper) kan evalueres langs ulike dimensjoner. Tilsvarende har Ramsberger og Messamer (2014) på en enkel måte skissert rekkefølgen en logoped bør gjøre sine vurderinger i, ved valg av for eksempel apper til en voksen med afasi.

Inspirert av de ovennevnte, presenterer vi i denne artikkelen en figur og en forenklet tabell, som illustrerer noen aktuelle linjer å tenke langs, når man vurderer apper for en person med afasi (se figur 1 og tabell 1). Legg merke til at disse er ment å illustrere et poeng. De er ikke hverken ment eller prøvd ut som redskaper for formell kartlegging eller evaluering ved bruk av apper ved afasi. Ramsberger og Messamers hovedpoenger (2014, side 18) er velkjente: Vi må først gjøre oss kjent med personens sterke og svake sider

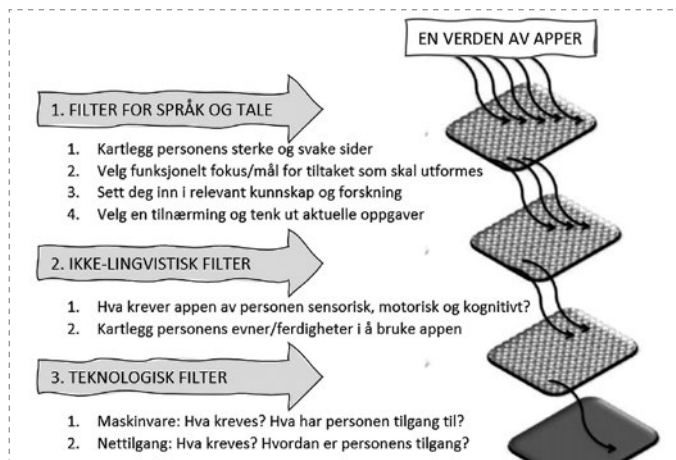
knyttet til språk og tale, og gjøre noen bevisste valg knyttet til hva som skal gjøres i undervisningen (og hvorfor). Deretter er det vesentlig å gjøre bevisste valg knyttet til sensorikk, motorikk og kognisjon (personens forutsetninger og appens krav), før man i tillegg gjør noen avveininger knyttet til maskinvare og nettilgang, sett i lys av personens tilgang og hva de ulike appene fordrer.

Tabellen tematiserer dimensjonene relevans, tilpasning, tilbakemelding, brukervennlighet og motivasjon. Et eksempel: En app er rettet ganske presist mot den språklige utfordringen logopedene mener det vil være verdt å jobbe med (*relevans*). Appen gir ikke så mye rom for personlige tilpasninger av innhold eller justeringer av innstillinger (*tilpasning*), og det er noe vanskelig for personen med afasi å bruke appen selvstendig (*brukervennlighet*). Appen gir noe, men ikke mye respons på om oppgaven er løst rett eller galt (*tilbakemelding*), men personen er relativt motivert for å bruke appen (*motivasjon*). Ingen app har alt. Det vil som regel være noe å utsette på de fleste apper. Men basert på hva personen selv verdsetter, hvor krevende det er å få til å bruke appen (for eksempel hjemme) og hvordan logopedene oppfatter appens faglige/språklige relevans, kan man i fellesskap prøve seg frem i jakten på adekvate apper.

Tabell 1: Noen kriterier for å vurdere en apps brukbarhet for den enkelte

APPENS NAVN: FORMÅLET MED BRUKEN AV APPEN:				
	4	3	2	1
RELEVANS	Appen tjener formålet og oppleves som ytterst relevant for personen.	Appen tjener formålet og oppleves i hovedsak som relevant for personen.	Appen tjener delvis formålet, men oppleves ikke som relevant for personen.	Appen tjener ikke formålet og oppleves ikke som relevant for personen.
TILPASNING	Man kan gjøre personlige tilpasninger av appens innhold og innstillinger.	Appen gir mulighet for noen tilpasninger av innhold og innstillinger.	Appen gir i begrenset grad mulighet for å tilpasse innhold og innstillinger.	Appen gir ingen mulighet for å tilpasse innhold og innstillinger.
TILBAKEMELDING	Personen får relevant og spesifikk tilbakemelding på oppgaveløsning i appen.	Personen får tilbakemelding på oppgaveløsning i appen.	Personen får begrenset tilbakemelding på oppgaveløsning i appen.	Personen får ingen tilbakemelding på utført oppgave i appen.
BRUKERVENNLIGHET	Personen kan selv starte og betjene appen.	Personen trenger i blant andres hjelp til å starte eller betjene appen.	Personen trenger alltid andres hjelp til å starte eller betjene appen.	Appen er vanskelig å bruke eller krasjer ofte.
MOTIVASJON	Personen er svært motivert for å bruke appen.	Personen bruker primært appen når det foreslås.	Bruken av appen er lite lystbetont.	Personen unngår helst å bruke appen.

Tabellen er en forkortet, tilpasset versjon av tabellen til Homann, 2016² (som er inspirert av Walker, 2011³). Vår tilpasning til norsk fra dansk.

Figur 1: Hvordan inkludere teknologi/apper i rehabilitering av voksne med afasi? (Etter Ramsberger & Messamer, 2014, side 19. Vår tilpasning til norsk fra engelsk.)

Avslutning: Levende nettside

Med denne artikkelen er app.afasi.no formelt lansert for norske logopeder. Dette betyr imidlertid ikke at vi anser nettsiden som endelig slutført. Først og fremst er vi helt sikre på at det vil være barnesykdommer, i form av mindre feil og mangler. Disse vil rettes opp etter hvert som de oppdages. Dernest vil vi søke å holde nettsiden så levende og oppdatert som mulig, ved at beskrivelser av relevante apper, tilgjengelighetsfunksjoner og aktuell programvare nyskrives eller korrigeres ved behov, og lenker til apper holdes oppdatert. I tillegg vil nytt innhold legges til på nettsiden i ny og ne. Her verdsetter vi dialog med brukere av nettsiden. Ris, ros og tips til nye apper eller annet innhold

Referanser

- Aphasia Software Finder (u.å.). Advanced search – for professionals. Hentet 5. mai 2020 fra: <https://www.aphasiasoftwarefinder.org/advanced-software-search>
- Brandenburg, C., Worrall, L., Rodriguez, A. D. & Copland, D. (2013). Mobile computing technology and aphasia: An integrated review of accessibility and potential uses, *Aphasiology*, 27(4), 444-461.
- Holland, A., Weinberg, P. & Dittelman, J. (2012). How to Use Apps Clinically in the Treatment of Aphasia. *Seminars in Speech and Language*, 33(3), 223-33.
- Homann, J. (2016, november). Av-appifisering av spesialundervisningen: om å velge riktig. SPOT: Statped's konferanse om spesialpedagogikk og teknologi, Lillestrøm, 31. oktober – 1. november 2016.
- Palmer, R., Dimairo, M., Cooper, C., Enderby, P., Brady, M., Bowen, A., ... Chater, T. (2019). Self-managed, computerised speech and language therapy for patients with chronic aphasia post-stroke compared with usual care or attention control (big CACTUS): A multicentre, single-blinded, randomised controlled trial. *The Lancet Neurology*, 18(9), 821-833.

tas imot med takk. Bruk mailadressen som er oppgitt på siden. Tips også gjerne andre om nettsiden.

Vi håper nettsiden vil være et nyttig bidrag i arbeidet med og for mennesker som lever med afasi.

Epilog: Takksigelser

Denne nettsiden ble til som ledd i prosjektet «Happy apping ved afasi?». Prosjektet er finansiert av Stiftelsen DAM (ExtraStiftelsen)⁴, og er eiet av Afasiforbundet i Norge. Målet i prosjektet var todelt. Et av målene var å utforme en app for norskspråklige voksne med afasi, basert på Talk Around It-appene til NeuroHero i Irland. Dette resulterte i afasi-appen *Dagligliv*. En app holder ikke. Derfor var det andre målet i prosjektet å lage en nettside der apper med afasi-relevans presenteres. Takk til Stiftelsen DAM (finansiering), NeuroHero (apputvikling), Frifugl (utvikling av nettsiden) og til Afasiforbundet i Norge. Bidragende i prosjektet, til ulike tider og på ulike måter, har vært (i alfabetisk rekkefølge): Marianne Brodin (Afasiforbundet i Norge) og Stig Berdal, Hedda Døli, Nina Helen Erikstad, Nina Høeg, Line Haaland-Johansen, Marianne Lind, Anne Mette Mortvedt, Monica Norvik, Ingvild E. Winsnes (alle fra afasiteamet, Statped sørøst). Takk til Statped som la til rette for gjennomføring av prosjektet. Vi retter også en takk til personer med afasi, logopeder og andre fagpersoner, herunder kollegaer i nettverksprosjektet Afasiforum 3 (2013-2017), som har bidratt vesentlig i form av nyttige tilbakemeldinger og tips til relevante apper i løpet av prosjektet.

Petheram, B. (2004). Computers and aphasia: A means of delivery and a delivery of means. *Aphasiology*, 18(3), 187-191.

Qvenild, E. & Utgård, T. (1994). The Use of Computers in Logopedics. *Scandinavian Journal of Logopedics & Phoniatrics*, 19(4), 169-179.

Ramsberger, G. & Messamer, P. (2014). Best Practices for Incorporating Non-Aphasia-Specific Apps into Therapy. *Seminars in Speech and Language*, 35(1), 17-24.

Walker, H. (2011). Evaluating the Effectiveness of Apps for Mobile Devices. *Journal of Special Education Technology*, 11(4), 59-63.

Zheng, C., Lynch, L. & Taylor, N. (2016). Effect of computer therapy in aphasia: a systematic review, *Aphasiology*, 30(2-3), 211-244.

² Søk på «av-appifisering» på www.statped.no, for å se foredraget og lysarkene, inkludert tabellen, til Homann. ³ Artikkelen, med tabellen, finnes her: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/016264341102600405>. ⁴ Prosjektets sluttrapport kan leses her: <https://www.dam.no/prosjekter/happy-apping-ved-afasi/>